
KUŽA - LUŽA!

Otrokom pred vstopom v šolo še ni potrebno znati brati in pisati. Da bi bili predšolski otroci ustrezno pripravljeni na šolo, potrebujejo trdne temelje zgodnje pismenosti, ki jim omogočajo, da pri kasnejšem učenju branja in pisanja nimajo večjih težav, prav tako pa jim lahko omogočajo doseganje boljših učnih uspehov, kar potrjujejo številne raziskave. Veščine zgodnje pismenosti lahko spodbujamo pri otrocih že od tretjega leta dalje, v nekaterih primerih pa lahko te veščine pričnemo spodbujati tudi prej.

KATERE SO VEŠČINE ZGODNJE PISMENOSTI?

Veščine, ki naj bi jih otroci obvladali pred pričetkom procesa opismenjevanja, delimo na **veščine dekodiranja** in **veščine kritičnega mišljenja**.

Veščine dekodiranja vključujejo otrokovo prepoznavanje in razumevanje tiska ter otrokovo zaznavanje glasov oziroma fonološko zavedanje. Med te veščine sodi otrokova zmožnost prepoznavanja črk, besed in simbolov v nekem tiskanem gradivu, otrokovo razumevanje, da si besedilo sledi od leve proti desni, da se črke združujejo v enote, da bi sestavile besedo in da se tiskana besedila pojavljajo na različnih mestih (na letakih, v časopisu, na embalaži in podobno). Obenem pa v to skupino veščin vključujemo tudi otrokovo razumevanje, da se besede lahko razčlenijo na manjše zloge, črke oziroma glasove in da črke ustrezajo določenim glasovom.

Izjemno pomembno pa ni zgolj poznavanje črk oziroma glasov, temveč tudi otrokovo razumevanje pomena oziroma vsebine zgodb, pravljic in drugih besedil. Otrok morda ne pozna veliko besed, ki jih določeno besedilo vsebuje, prav tako lahko slabše razume vzrok nekega dogajanja v zgodbi in je pozoren le na dejansko dogajanje ter na konkretno podane informacije v zgodbi. V drugo skupino veščin tako uvrščamo **veščine kritičnega mišljenja**, ki od otroka zahtevajo, da na podlagi svojega predznanja in izkušenj oblikuje ideje ter razvije razumevanje, ki presega to, kar je podano v nekem besedilu in zgodbi.

Pomembna veščina kritičnega mišljenja je otrokov besednjak. Širše, kot je otrokovo besedišče, več besed otrok pozna in razume, kar pomeni, da se iz vsebin lažje uči novih izrazov, prav tako pa razume tudi ozadje zgodbe oziroma razume tisto vsebino v besedilu, ki je zapisana »med vrsticami«. Slednje mu tako omogoča, da prepozna tiste dele vsebine, ki v določeni zgodbi niso neposredno podane. Med veščine kritičnega mišljenja sodi tudi pogovorna zmožnost, kar prispeva k otrokovemu izražanju svojega znanja in mišljenja, prav tako pa prispeva k temu, da otrok v pogovoru razvija svoje jezikovne spretnosti.

KAJ JE FONOLOŠKO ZAVEDANJE IN KAKO GA SPODBUJATI?

Najboljši napovednik otrokovega kasnejšega napredka pri v procesu opismenjevanja je njegovo fonološko zavedanje. Otroci z dobro razvitim fonološkim zavedanjem so v branju in pisanju veliko bolj uspešni v primerjavi z vrstniki, ki imajo slabše razvito fonološko zavedanje. Otroci v predšolskem obdobju sprva pričnejo prepoznavati besede v stavku, nato pa nadaljujejo z razčlenjevanjem besed na manjše enote, tj. na zloge, glasove oziroma črke.

Otrok z ustrezno razvitim fonološkim zavedanjem razume, da je govor sestavljen iz besed in da so le-te sestavljene iz manjših enot (zlogov ter črk oziroma glasov). Ti otroci razumejo, da obstaja povezava med črko in glasom oziroma razumejo, da vsaki črki ustreza določen glas. Otroci s težavami na področju fonološkega zavedanja največkrat izkazujejo težave prav pri prepoznavanju, združevanju in ločevanju glasov.

Aktivnosti za razvoj fonološkega zavedanja

Med aktivnosti, s katerimi spodbujamo razvoj fonološkega zavedanja, vključujemo:

- iskanje rim (na primer poiskati, kaj se rima na besedo mačka, tj. tačka, račka ...),
- ugotavljanje dolžine besed z zlogovanjem (na primer prešteti število zlogov v besedi vrt, tj. en zlog),
- prepoznavo prvega, zadnjega in vmesnega zloga v besedah (na primer navesti prvi zlog v besedi kokoš, tj. zlog ko),
- prepoznavo prvega, zadnjega in vmesnega glasu v besedah (na primer prepoznati prvi glas v besedi avto, tj. glas a),
- preštevanje glasov v besedi (na primer prešteti število glasov v besedi muca, tj. štiri),
- prepoznava črk in glasov (na primer pokazati določeno črko in glas v svojem imenu),
- črkovanje in glaskovanje (na primer navesti črke oziroma glasove imena družinskih članov).

Za spodbujanje razvoja fonološkega zavedanja pri otroku ni potrebno poseči po posebnih didaktičnih pripomočkih ali se lotiti izdelave materiala. Najbolj učinkovito je, da otrokovo fonološko zavedanje spodbujate spontano v vsakdanjih aktivnostih in rutinah, med vsakodnevnimi pogovori, prek igre in ob skupnem prebiranjem knjig, ki jih ima otrok rad in si jih izbere sam.

Mlajši predšolski otroci se na branje in pisanje pripravljajo že takrat, ko na primer starši na embalaži njihove najljubše hrane ali pijače izpostavljajo natisnjene besede in črke ter jih poimenujejo. Ob tem ni pomembno, da otrok črkuje in glaskuje sam, temveč da je zgolj pozoren na slišano informacijo.

Otrokovo fonološko zavedanje lahko spodbujate tudi med kopanjem. Poiščite embalažo otroškega mila in poglejte, če se na napisu nahaja katera od črk njegovega imena ali imen družinskih članov. Ob tem ga ne spodbujajte, da za vami ponavlja, katera črka je to, temveč zgolj komentirajte: »Poglej, ta črka je enaka kot prva črka v tvojem imenu! « Obenem lahko poiščete enako črko tudi na kakšni drugi embalaži. Pomembno je, da otroku to aktivnost predstavite na njemu zanimiv način in da pri tem sledite njegovemu interesu.

Ko se opravljate z otrokom po nakupih živil, vam lahko pomaga pri oblikovanju nakupovalnega seznama. Zapišite besede živil, ki jih boste kupili. V trgovini otroka vključite v nakupovanje tako, da mu pokažete besedo na spisku in besedo, ki je zapisana na označbi izdelka oziroma na označbi police, kjer se izdelek nahaja. Če bo otroka aktivnost zanimala, se

bo morda vanjo vključil in pri ostalih izdelkih sam preveril, ali se na prvem mestu nahaja enaka črka oziroma ali je sosledje črk enako kot na spisku. Ob tem ni potrebno, da pozna vse črke, lahko jih le primerja po izgledu. Prvo črko na nakupovalnem seznamu lahko označite z barvo in tako otroku omogočite, da si jo bo lažje zapomnil.

Med oblačenjem ali zlaganjem perila v ali iz pralnega stroja, komentirajte napise na različnih oblačilih in izpostavite katero od napisanih črk ter jo poimenujte (na primer: »MMMojster MMMiha. To je M! Glas MMM.«) Zapisu na majici ob tem sledite tudi s prstom od leve proti desni oziroma v smeri branja.

Med vožnjo z avtomobilom se lahko zabavate tako, da otroku naročite, da dobro opazuje okolico in poišče nekaj, kar se začne na posamezni glas. Pomagate mu tako, da glas poudarite oziroma če je to mogoče, ga tudi podaljšate: »Poišči nekaj, kar se začne na glas A!« Če ima otrok pri tem še težave, čez čas pomagajte z opisom: »Poišči nekaj, kar se začne na glas AAA in je vozilo, ki pelje otroke v šolo.«

Otroka lahko igrivo spodbujate tudi med sprehodi. Izmišljujete si lahko številne rime in sestavite svojo rimano zgodbico. Otrokom so rime zabavne in smešne, zato v rimanju pogosto uživajo.

Ob branju knjig je pa zelo pomembno, da prebirate tiste, ki so otrokom všeč in ki jih po možnosti izberejo sami. Takrat bo motivacija za sodelovanje pri branju toliko večja. Na koncu zgodbe otrokom pojasnite nerazumljive besede, ki jih lahko tudi zlogujete na način, da plosknete za vsak zlog, ki sestavlja besedo in skupaj z otrokom ugotavljate, katere besede so krajše in katere daljše (na primer v besedi *banana*, zaploskate trikrat in ob tem glasno izgovarjate vsak zlog: »BA-NA-NA!«).

Vir:

Lowry, L. (2014). *Getting Ready to Read*. Pridobljeno s http://www.hanen.org/Helpful-Info/Articles/Getting-Ready-to-Read.aspx